

Metafyzika a dnešek – B

Vyjdeme-li k dalším úvahám z onoho předpokladu, že metafyzika (v novém, našem smyslu) se jako filosofická disciplína bude zabývat takovými skutečnostmi, které se nerodí resp. nevznikají zrodem, a dále které nezanikají smrtí či úhynem, musíme se rozhodnout, zda se má zabývat vším, co vyhovuje tomuto vymezení, anebo jen něčím z toho (a pak musíme blíže určit toto užší vymezení). První, co nás napadá, je že onomu vymezení vyhovují skutečnosti, které vůbec nevznikají a vůbec nezanikají (to ostatně také napadalo nejstarším filosofům – a nejen jim; myšlenku nesmrtelnosti najdeme už v prastarém eposu o Gilgamešovi; o bozích se v Homérovi mluví jako o „nesmrtelných“, atd. – ovšem řada bohů se vskutku zrodila, např. všichni olympští bohové, ale zemřít nemohli ani v žaludku svého otce). Historicky to někteří filosofové rozhodli už dávno, když odmítli všechna bájná vypravování o bozích a buď se pokusili bohy chápat jako nějaké velké a mocné skutečnosti – anebo myšlenku na ně zavrhlí vůbec. Problém byl (a je) v tom, že odmítali hlavně narativitu, nikoliv samu myšlenku neměnnosti. Ač to takto obvykle neformulovali, dá se říci, že jako jedinou alternativu „rození, růstu a uhynutí“, tedy „fysických“ skutečností, viděli ve „skutečnostech“ neměnných, „věčných“, nevzniklých a nezanikajících. A právě takové považovali za „pravou skutečnost“. Nikomu, jak se zdá, nenapadlo hledat alternativu ve skutečnostech, které „nejsou“, tedy v „nejsoucích“ (asi jedinou výjimkou byli atomisté, kteří za „pravou“ skutečnost považovali jen atomy a prázdno – prázdno, tedy „nic“, tedy považovali za „jsoucí“, jak je kritizoval Aristotelés). My dnes máme před sebou jinou možnost, jak se zdá. Vezmeme-li vážně změnu (tj. nebudeme-li to, co se mění, považovat za druhotné, odvozené, vedlejší, méněcenné) a uvážíme-li náležitě to, že tou nejdůležitější změnou je dění událostné a tedy události, otvírá se tu pro nás jedna důležitá možnost jakoby sama: všechno, co má začátek (a pak průběh a posléze konec) vzniká tak, že nejdříve „není“ a „jsoucím“ se teprve stává. Tím, že se stává uprostřed jiných jsoucích skutečností (tj. ve světě), se nesmíme nechat zmýlit. To nové, čím každá skutečná (pravá) událost, tj. pravá skutečnost, začíná, nejprve není, „je“ nejsoucí – tj. přichází jako nejsoucí, přichází budoucnosti. Tím se pro nás zároveň otvírá nová, ale pozoruhodná možnost: předponu *meta-* ve slově metafyzika můžeme chápat časově, nikoli jen místně, prostorově, takže svět v tomto smyslu ne-*jsoucích* skutečností nebudeme „klást“ ani *vedle* skutečností „uskutečněných“ jsoucích, a už vůbec ne *nad* ně, někam do nebeských výšin, ale *časově před* něco, tedy do budoucnosti, do světa či říše toho, co „ještě není“, ale co „přichází“ (a nikoli co zůstává z minulosti, co přežívá jen jako relik, jako pozůstatek toho, co „bylo“). Asi je zbytečné nyní připomínat, že jsou tím zároveň dány meze toho, o čem se mluvilo a dosud mluví jako o kauzalitě; ta se tím sice neruší, ale musí se vyložit docela jinak, nově.

(Písek, 140921-2.)